

Azt kérdezném tőled először, hogy melyek voltak a legkorábbi meghatározó olvasmányélményeid?

Legkorábbi olvasmányélményeim bizonyára a Molnár Gábor-könyvek voltak. Szerettem a brazil vadászkalandjait, ahogy szerettem – szintén abban a gyermek-időben – Verne könyveit is. Már akkor bolondnak tartottam, ahogy ma is annak tartom, és vele együtt az összes futurológust. Valójában

igazi jövőlátó ember volt ő, és mint ilyen, nyilván képtelen rálátni a saját jelenére, kvázi, életére. Mondom ezt úgy, hogy gyakorlatilag semmit sem tudok róla. (Csalódás lenne, ha megtudnám, hogy másmilyen volt!) Molnár Gábor élete végére megvakult, és mára megvakult a látására a jelenidő. Talán előkerül még. Annyi bizonyos, hogy ő nem a tengerparti sekély vizekben vidáman pancsoló fókák fejére lövöldözve állította be puskája célzókáját, mint tette Széchenyi Zsigmond, aki bármekkora kultusza is volt – van –, a könyvét ennél a pontnál letettem, és soha többé nem vettem fel. Ennek ellenére sem vadász, sem Nemo kapitány, sem rejtelmes sziget nem akartam lenni. Sőt, irodalmár sem. Kocsis. Leginkább kocsis akartam lenni, nagy, gőzölgő hátú lovakat akartam hajtani az alkony kék ködein át.

Mikor kezdte el irodalmi szövegeket írni?

Élcelődhetnék, hogy valójában most kezdenék irodalmi szövegeket írni, nemsokára, de ezzel csak azt a vereséget ismerném be, ami feltehetőleg valamennyi, önmagától még el nem szállt alkotóban benne van, hogy mindig a következő műre lehet csak bízni annak a valaminek az elérését, hogy érvénye szöveg, mű, alkotás, befejezettség. Persze, befejezettsége nincs soha semmilyen alkotásnak, mert az alkotás folyamat. Szerény kis jelölésem ide vonatkozóan az, hogy soha nem teszek pontot a verseim végére, jelezvén azzal, hogy a folyamat (olvasás, befogadás, visszaolvasás stb.) soha nem zárul le az utolsó mással(magán)hangzó leírásával. De ha történetiségében akarunk a múltra ránézni, persze, meglehet, miért is ne lehetne ezt megtenni, akkor valamikor a hetvenes évek elejére lehet tenni ezt az időszakot. Nem vezetek naplót, ez ilyenkor nyilvánvalóan hátrány. Ennek az évnek ezen hónapjában, ilyen napnak ebben az órájában – durr, és elkezdődött. Mit tudom én, mondom hányavetien, persze, az önregisztráció indokolatlan elmulasztásának a leplezésére. Feltehetően későn kezdtem. Mármost, úgy komolyabban. Mert gimnáziumban udvarlóversek colos

„SZEMÉRMES ALKAT 41 VAGYOK”

Szűcs Balázs Péter Interjúja

Zalán Tiborral

csajoknak százötven centisen, katonaságnál önbecsülés-kiváltás Pilinszkyre hajazó epigonversekkel. Nem tudom tehát pontosan, hol és mikor tört el bennem a világ. Nyilván, akkor kezdtem el irodalmi szövegeket írni. Irodalmi szövegeket írni tehát egyenlő lenne az élet élnetlenségének a 42 beismerésével? És ha igen? Ilyen értelemben feltehetően korán kezdtem el írni és nem élni...

Megmutattad valakinek az írásaidat?

Szemérmes alkat vagyok, a látszat ellenére. Általában a megjelenés után – sem – mutatom meg másoknak a szövegeimet. Mintha szégyen lenne az írás. Olyan, megbocsátható botrányosság. Mit tudom én. Korai időszakomban megmutattam Ilia Mihálynak őket, mert meg akartam jelenni a *Tiszatáj*-ban. Megjelentem. De másnak nemigen. Lányoknak, mert még fiatal voltam. Barátaimnak, mert még hittem abban, hogy ők is velem örülnek, ha jót írok. Homályos foltok. József Attila ki-beugrált meztelenül Vágó Márta ágyábólba, valamit valamiből fordított – és ölekezett, Vágó legalábbis ezt állítja, ha jól értelmeztem, a naplójában. Ez az igazi mutogatás. Ahogy a nemi szervemet sem mutogatom másoknak, korán kialakult bennem ez a távolságtartás az írás-megmutogatástól. Még a felolvasásokban is érzek valami perverzítást, ha más munkáját kell felolvasnom, nem esik nehezemre a szereplés, de amikor a magamét, akkor erős zavart, mi több, szégyent érzek.

Volt-e olyan személy, akít a mesterednek neveznél?

Egyetlen emberről írtam le, tehát visszavonhatatlan (és talán nem is vonnám vissza), hogy a mesterem volt, ő pedig Ilia Mihály. A *Tiszatáj* főszerkesztője volt 1974-ig. A kínýírásáig. Nem arra vagyok büszke, hogy közölte a verseimet (pedig éppenséggel lehetnék, a huszadik század második felének olyan karizmatikus szerkesztője volt, mint Osváth a Nyugat nemzedékének), hanem arra, hogy én voltam a legeslegutolsó fiatal költő, akít a lapjában bemutattott. „A mester utolsó ringbe küldött bokszolója” – írtam büszkén hajdanán, egy moszkvai hajnalon az *Ének a Napon felejtett Hintalóért* című nagy szabad avantgarde-versemben. Fiatal koromban Adyt utánoztam, elsősorban életformában, életforma-bontásban, pia, éjszaka, nők, undor, zsenikultusz, ezeket tudjuk, és ezeknél nem volt sokkal több bennem szándékban és elképzelésben. Így ő nem a mesterem volt, hanem valamiképpen az élet-tanítóm. Valószínűleg sohasem volt szükségem költő-író-mesterekre. Nem tudott az lenni sem ő, sem Nagy László, sem Juhász Ferenc, sem Pilinszky János, sem – későbbi, mostanig elnyúló időszakomban – József Attila. Nem kellett, és nem kellene mesterek, abban az értelemben, hogy nem akarom/tam orientálni senkihez a költészetemet. De kellett egy Ilia, aki nem költő volt, és nem példakép akart lenni, hanem – akaratán kívül – etalon! Sok rongy

embert hordoznak/hordoztak meg mostanában az irodalomban, ócskábbnál ócskább alakok tündökölnek az irányított kánonok hamis fénytörésétől, de abban általában még a mi erkölcsökhöz nem túl igényes irodalmunk is egyetért, hogy Ilia mértékadó személyiségévé tudott válni úgy rendszer-változás előtt, mint rendszerváltozás után, a kultúránknak. Fontos ez az előtt-után hangsúlyozás, kérdezhetnéd. De mert nem kérdezed, feltételezem, teljesen világos számodra, hogy értem ezt.

Emlékszel, hogy mi volt az első publikációd?

A válaszadáshoz valamennyire definiálnunk kéne a publikáció fogalmát. Gimnáziumi éveimben számos tárcát, kis színeket, riportot és álrportot jelentettem meg a Nagykőrösi Híradóban. Az Arany János Gimnázium évkönyvében (szintén Nagykőrösről beszélünk még) verseim is jelentek meg. De ezeket még nem gondolnám a publikációim közé fölvenni. Első fontosabb közlésem 1974 októberében a *Tiszatájban* volt, két vers, még a címükre is emlékszem, *A fiú indulása* és a *Mítosz születése*. Előbbi az első kötetem-beli megjelentetése óta minden gyűjteményemben szerepelt, utóbbi talán az első kötetemben sem. Talán, mert csak egy futó élmény általános érvényűvé gerjesztésének a kísérletét láttam később benne. Pontosítok – míg mások az általánost, én a konkrét szomorúságát és mulékonyságát olvastam ki belőle.

Meg lehet-e mondani, melyik saját köteted/írásod áll hozzád a legközelebb?

Ezt így hirtelenjében nem tudnám megmondani, de azért vannak sejtéseim. Persze, abban is biztos vagyok, hogy ha holnap kérdeznél erről, egészen másfajta választ kapnál. Mondjuk az, hogy ma reggel Merő Béla rendező barátommal megittunk éhgyomorra egy pohár jéghideg sört Feri csapos-barátunk előzékeny számlájára a békéscsabai piacon, a Fatornyosban, arra indít, hogy ezeket mondjam:

1. Versként a három hosszú „ének” – vagy, ahogy annak idején megfogalmaztam, és megfogalmazták mások is, tőlem függetlenül: „nagy szabad avantgarde-versek –, az *Ének a Napon felejtett Hintalóért*, az *Ének Pohárért* és az *Ének hajnali Napért* állnak 2015. november 12-én a legközelebb hozzám. Köteteim közül a *Fáradt kadenciák*. Vagy talán a *Seregszámla*. De az is lehet, hogy az *és néhány akvarell... Vagy az és néhány haiku...* Esetleg az *Opus N3:KOGA...* Még az is lehet, hogy az *Álom a 403-as demokráciában...* De akkor már miért nem a három *Papírváros?* Az *Azután megdöglünk* drámagyűjtemény, vagy, ha már dráma, akkor a *Hal, Vér, Festék*, illetve a színház figyelmes szeretetét rögzítő *Hat dráma...* De hát, Artisjus-díjat kaptam a *Göncölszekér*

című novella-gyűjteményemre... És miért ne az új verseskötetemet, az és *néhány haikut* szeretném, esetleg az Onagy Zolival készült, a napokban boldokba kerülő beszélgető-könyvem, melynek *Dragéi hajnalok Zalánna* a címe... Meg az is eszembe jut, hogy kötetnyi Bobó-verset írtam az 44 unokámnak, baromira szeretem írni-olvasni őket... De bennem jár a közelmúltban *Jelenkorban* közölt hosszűversem, a *Csomagolópapírba tekerve*, Bárkában megjelent *Elengedve élni*, vagy az Aczél Géza által utoljára szerkesztett *Alföldben* megjelenő legutolsó versem, az *Ősz-foszlányok*... Na, ezekből már világosan kiderül, hogy nem tudok a kérdésekre válaszolni. Meg sem kísérlem ezt tenni...

A Papírváros című regényciklusról szeretnék kérdezni. Hogy és hol helyezné el a saját életműveden belül ezt a hatalmas vállalkozást? Tényleg egy interjúkérdésre adott, kissé viccesnek szánt válaszban kellene keresnünk a regények eredetét?

Kiábrándító válasz kell adjak. Igen. Mármint az eredetre vonatkoztatva egy igent. Interjúkérdésre adott blöff-válasz indította el a *Papírvárost*. (Ahogy, annak idején, szintén csak egy blöff volt az Arctalan nemzedék-esszé kiváltó oka, nem pedig annak a sok problémának a kimondás-kényszere, ami aztán a szövegbe belekerült...) Akart a fene regényt írni, így sincs semmire sem időm. S mivel nincs semmire időm, de van annál több határidőm és határidős munkám, legtöbbször a regényírásra nem marad szabad éjszaka, vagy invenciókkal is teli energia. A regényciklus helyét még nem látom. Viccelődni szívesen szoktam vele, különösen a közönséggel találkozáskor, de egyelőre képtelen vagyok elhelyezni a *Papírvárost* a munkálkodásomban (nem szeretem az életmű szót használni, részben, mert nagyképpú az én számból, részben pedig, mert számomra valahogy halott alkotót feltételez...) A nagyobbik baj, hogy a velem kortárs irodalomban sem tudom elhelyezni. És ebben mások sem segítenek. Nem nagyon tudnak, vagy akarnak mit kezdeni ezzel a regényciklussal. Vigasztaljam magam azzal, hogy majd ha mind az öt része elkészül a ciklusnak, ők is okosabbak lesznek – és segítőkészebbek –, meg én is? Dévaj dolog bármit is az időre bízni. Az idő felelőtlenül, mondhatnám azt is, hogy kegyetlenül töröl, semmisít meg értékeket és őriz meg silányságokat, de hát mi dolgom nekem az idővel, azon kívül, hogy én teremtem meg, és velem együtt meg is szűnik, hogy ekkora fontosságot tulajdonítok neki?

A regényciklus minden egyes darabja a mű egyik mottójából kölcsönzi alcímét (kimerülve, eltévedve, letarolva, szétszaggatva, beteg).¹ Miért választottad ezeket a címeket, illetve a Thomas Mann-részletet? Volt valami különösebb okod rá? Amikor hozzáfogtam a regényhez, teljesen a kimerültség állapotában voltam. De még szó sem volt a mások négy állapotathározóról. Amikor befejeztem az

első könyvet (akkor még csak a könyvet, mert nem terveztem a folytatását), különféle gondjaim merültek fel az elkészült munkámmal kapcsolatban. Nem éreztem, hogy kimerítettem azt az állapotmennyiséget, ami miatt hozzáfogtam a megírásához. Amikor elbizonytalanodom – magamban, vagy a dolgaiban –, rendszerint Thomas Mannt olvasok. Talán, mert 45 annyira unalmas, mint egy másik író sem. Én pedig szeretem a tartalmas unatkozást. És akkor felfedeztem, hogy a *Tonio Kröger*ben a főhöz állapotára öt határozót használ a szerző. Akkorra pedig már biztos voltam abban, hogy legalább négy kötetet még meg kell írnom ahhoz, hogy a regényt (amely így ciklusolódni kényszerül a végkifejletig) az utolsó pont kírakásáig. S mert azt pontosan tudom, hogy mi a vége, csak azt nem tudom, milyen lesz a pontos íve, ennek a valóban nem kis vállalkozásnak, a leépülés fokozatait mintha nekem találta volna ki öt szóban Thomas Mann.

Szerinted a regényciklus befogadásához mennyire fontos a megjelenített korszak ismerete? A rendszerváltás előtti részekre gondolok.

Alexa Károly, aki a regényciklus egyik legavatottabb ismerője, már régóta nyúz azzal, mi több, kellő pálinka feladása után fenyeget meg, hogy pontosabban bele kellene tennem a regényt abba a korba, amelyben feltehetőleg játszódik. Feltehetőleg, fogalmaz ő is, mert valóban nem lehet pontosan behatárolni az időszakot, amikor a regénybéli dolgok megtörténnek. Lehet blöffnek is vened, amit most mondok, de én sem tudom pontosan, mikor játszódik a *Papírváros*. Ahogy azt sem tudom, hol játszódik, hol van ez a papírváros, és ki a főhősöm. Egy másik, a munkáimat szintén alaposan és szeretettel ismerő, író-szerkesztő, Keresztury Tibor, minden tiltakozásom ellenére, sokadszorra is önéletrajzi munkának tekinti a *Papírvárost*. Persze, nem az. Ahogy részben az. Is. A konkrét kérdésedre visszatérve, semennyire sem kell ismernie az olvasónak azt a kort, amelyben a regény(ciklus) játszódik. Az összes ismeretet, ami a megértő olvasáshoz szükséges, kötelességem a szövegben megjeleníteni. Ha sarkítani akarok, egy mai fiatal olvasó nem a Kádár-rendszerrel találkozik, amikor velünk, hanem a roncsolásokkal és torzulásokkal, amelyeket okozott bennünk az abban leélt fél (vagy majdnem egészen az) élet. Kreatúra-létünkre engedek rálátást a ciklus köteteiben – a kor engem már régóta nem érdekel. Persze, ez így nem igaz. De egyetlen módon így nem hamis.

Végül azt kérdezném, hogy látod, hogyan alakítja az olvasási szokásokat, s általában az irodalmat a hagyományos nyomtatott könyv esetleges háttérbe szorulása, s a képernyőn történő olvasás?

Hazudnék, ha azt mondanám, ezen még sosem gondolkodtam el. Ennél nagyobb akkor hazudnék, ha azt mondanám, hogy valamilyen megoldásra jutottam a feltett kérdésben. A háttérbe szorulás, te fogalmazol jól, esetleges.

Amire én a hangsúlyt tenném, az az olvasás. Amíg olvasnak, engem tök
46 nem érdekel, hogy papírral a kezükben, vagy a monitorra tapadva teszik ezt. Csak – olvassanak! Ahogy a slam poetryt tanulmányozva arra a belátásra jutottam, hogy baromira hasznos az, amit ezek a fiúk csinálnak, modern és korszakos, nagyszámú érdeklődőt mozgatnak meg, és mozgósítanak az irodalom felé, amellet, hogy kérdéses az általuk létrehozott művek időtállósága. Bár ez is egy szokásrend mellett fölvetett dilemma. Mi lenne, ha a művek időtállása helyett a művek kor-szerűségével foglalkoznánk? Kérdezem ezt magam ellen, aki sohasem vállalkoznék slam poetryzni... sem. Én nem az irodalmat féltém az olvasás helyének elmászásától, hanem az olvasást, mint olyat féltém, a vizuális zabálás és felbőfögés eluralkodásától.

¹ A *Papírváros* elején olvasható mottó:

„The tree of knowledge hat been pluck'd – all's knovn.”

(Byron)

„Végiggondolta az érzékek, az idegek és a gondolatok sivár kalandjait, amelyeket átélt, látta magát megmarva az irónia és a szellem kígyóitól, kifosztva és megbénítva a megismeréstől, félig felőrölve az alkotás lázától és rázó hidegétől, talajtalanul és lelki kínoktól gyötörve, kirívó ellentétek sodrában, szentség és gerjedelem közt ide-oda hajszolva, túlfinomulva és elszegényedve, rideg és mesterkéltn elragadtatásokban kimerülve, eltévedve, letarolva, szétszaggatva, betegen – és zokogott a bánattól és a honvágytól.”

(Thomas Mann)

